

BALÁZS LAJOS

NEMZET KENYERE, MAGYAROK KENYERE. LEHET-E A KENYÉR A NEMZETI ÖSSZETARTOZÁS RITUÁLIS SZIMBÓLUMA?

*Pozsony Ferinek,
szakmai együvé tartozásunk első és sokáig tartó kovászának*

A magyarok kenyere más-e, mint más népek kenyere? Kérdezem, mert nem egyszer hangzott el a vád, hogy a magyarok önzőségükben odáig mentek, hogy az Istent is kisajátították maguknak, hogy külön Istenük van, mihelyt „A magyarok Istenére” esküsznek, átkozódnak, jókívánságokat mondanak egymásnak, káromkodnak.¹ A válaszom *igen* (kiemelés általam), mivel a másság nem a kenyérsütés technológiájára vonatkozik, hanem egy-egy nép, etnikum, emberi, vallási stb. közösség kenyérhez való viszonyulására, a kenyérben meglátott eszmeiségére, a kenyérben vélt elvont tartalmak és üzenet láthatatlanságára, de varázs-, illetve mágikus erejére, egzisztenciális fontosságára, elvont, ám nagyon gazdag jelentésére² utal. A kenyérezek ugyan sokfélék lehetnek (noha a kenyér olyan eledel, amit nem vagy alig izesítenek), és ebből a szempontból beszélhetünk különböző etnikumok kenyéréről, de ezek másolhatók, elkészítési receptjük átvehető. Elvitathatatlan identifikációs funkciója azonban csak a kenyér eszmei tartalmának van. Engem ez hozott izgalomba.

- 1 Emlékszem, Titus Popovici erdélyi román író egyik esszéjében ilyképpen epéskedett.
- 2 Csak feltételezem, hogy nem sok nyelv dicsekedhet azzal, hogy kenyér szava annyira szó- és fogalomtermékeny, mint a magyar.

MINEK TEKINTJÜK A KENYERET?

Egyszerű étekek, mindennapi eledelnek vagy titkos lelkeségünk, lelki világunk elmaradhatatlan tartozékának, szükségletének, ami iránt nem tudunk, főleg nem tudunk semmi más táplálékkal szemben (pl. a pityókával szemben sem, ami szintén mindennapi eledelünk) úgy viselkedni, úgy érezni, lelkünkben vibrálni, mint a kenyérral szemben? És ez olyan magyar lelki sajátosság, amely méltán nevezheti a kenyeret magyarok kenyérének, ami sem kisajátítást, sem elsajátítást nem jelent senki más kenyérének kárára. A magyarok évente ünneplik, rituális ünnepséget ülnek körülötte, rituális szimbólumnak is tekintik különleges alkalmakkor,³ mint valami szent ereklyének, mágikus erőt tulajdonítanak ma is neki, a 21. században. Az egymáshoz való kötődés megvalósulásának erejét tulajdonítjuk neki. „A kötődés nélküli embernek tulajdonságai sincsenek” – írja Hoppál Bulcsu (Hoppál 2013: 15). Éppen ezért kérdezem:

SZUVERÉN ÜNNEP-E A KENYÉR ÜNNEPE?

Kérdezem ellentmondásos történetisége okán. Az általános köztudatban augusztus 20-a Szent István királyunk megkoronázásának, a keresztény állam megeremtésének, első királyunk szentté avatásának ünnepe. De volt, amikor ezt a napot az aratás befejezése ünnepének tartották, később azt mondták, hogy kitalált hagyomány, volt, amikor az Újkenyér ünnepét is hozza ragasztották, ez utóbbit hivatalosították. Tény, hogy ez a nap a politikai manipuláció eszköze és alkalma lett. 1989–90 után Szent István napja tartalmában, eszmeiségében visszakaphatta igazi ünnep-funkcióját, ideológiáját: minden alkalommal visszatérés lett a kezdetekhez, organikus része lett közös nemzeti emlékezetünknek. A kenyér pedig maradt ebben a történetben annak, aminek a népi szólás tartja, jó útitársnak. Szent István *tarisznájában*.

Legújabb és előzmény nélküli felbukkanása 2011-ben történt egy nemzeti mozgalom jegyében:⁴ akkor „Nemzet Kenyere”, 2013-tól „Magyarok Kenyere” néven. Egyik legszebb, tartalmában nemesen rituális szimbólumnak, megvalósításában, kivitelezésében pedig szimbolikus rítusnak tekinthető ideológiája által. A néprajzi fogantatás és tartalmi vonatkozások alapján méltó társa lett a kenyér Szent István ünnepének. Ezért nem mindennapi affinitással viszonyulok hozzá, annál is inkább, mert 2012-től fokozatosan már az egész Székelyföld is bekapcsolódott, búzája benne volt a Nemzet kenyérében/Magyarok kenyérében.⁵ De benne volt az egész Kárpát-medence (Délvidék, Felvidék) magyarsága által küldött búza is, amit jelképesen a mohácsi Szent Miklós vízimalomban őröltek meg, majd a pécsi, szege-di, más pékségekben kenyértésztát gyúrtak, sütöttek belőle, piacra vitték, elajándékozták az arra szorulóknak... Mindezek ellenére mégis hiányérzettel tekintek ezekre az ünnepekre,

3 A románok kivételes (diplomáciai) vendégfogadások alkalmával kenyérral és sóval köszöntik az érkezőt.

4 Paládi-Kovács Attila akadémikus magánleveléből idézek „Korinek László pécsi jogászprofesszor javaslata alapján kelt lábra. Erről az ötletgazda többször is nyilatkozott a magyar rádiókban.”

5 2014-től speciális szerepkörök kiosztását is kezdeményezték: a kovászt évente más-más régióból kérik.

mivel a róluk szóló diskurzusok inkább érzelmileg színezettek, lelkes és lelkesítő hangulatkeltés szándékával hangzanak el, őstörténeti szubsztrátumról, eszmei állandóról és a változásokról talán nem is esik szó. Pedig a valamihez való ragaszkodásunkat – történelmi eseményekre, nagy sorsfordulatokra gondolok – irántuk való hűségünk kifejezéséért kellene megélnünk. Azonosulok Hoppál Bulcsú gondolataival, melyek szerint „Egy nemzet élettörténetének konkrétumai felvetik a transzcendentális cél, vagyis más szóval az értelem kérdését”, mivelhogy „csak egy történelmen túlmutató, nyitott hagyomány képes értelmet adni a póre... történelemnek” (Hoppál 2013: 17). Ezért tartom fontosnak látni, hogy...

HONNAN JÖNNEK AZ ÜNNEP GYÖKEREI?

Az emberiség kultúrtörténete, áhítattörténete, hiedelemvilága egyértelműen példázák, hogy nagy alkotások, nagy kezdeményezések csak akkor jönnek létre, ha őstudásból fakadnak⁶ (lásd legjelentősebb európai, illetve egyetemes vallásos és világi ünnepeinket⁷). Én ezt fedeztem fel, ezt látom a Magyarok Kenyere összmagyar rendezvényben is (a sajtóban programnak nevezik, amitől viszolygok), formai kivitelezésével, összetett eszmeiségével egyaránt. Tudnunk kell azonban, vagy illene tudnunk, hogy miben rejlik a kezdeményezés erkölcsi és szellemi értéke, mi az őstudás benne? Annál is inkább, mivel, Dömötör Tekla következtetését idézve, „más és más eredményeket kapunk, ha a rítusokat eredetük szerint, formai, tartalmi vagy pszichológiai stb. szempontból osztályozzuk (Dömötör 1974: 34). Rádöbbenünk, hogy „egy és ugyanazon rítusforma hányféle tartalmat rejthet, üzenetet közvetíthet, aszerint, hogy mi a közösségi megállapodás” (Uo.). Ez a szempont vagy elv, amit a népi műveltség igen érdekes sajátosságaként szoktam társadalmi konszenzusnak nevezni, tárgyalt témánk esetében különleges fontossággal bír. Számítalanszor megtapasztaltam, hogy a sorsforduló helyzeteket feszültséget nem ritkán bizalmatlansági érzéseket gerjesztő állapotok kísérik. Ez alól nem mentes sem a születés, sem a házasságkötés, sem az elmúlás. Hát akkor az egész nemzetet érintő sorsfordulat!? A cselekvés soha sem jár magára: lelki és szellemi tehetetlenség, tétova előzi meg vagy kíséri. A döntés, a választás kényszere az emberiség egyik legősibb dilemmája. Alig van népmese, amelyik nem ezzel a lelki teherrel kezdődne. A tehetetlenségi állapotból való kilépésben jelképes lények segítik a hőst, ők lesznek a hős alkalom- és szükség szerinti szövetségesei. Úgy gondolom, hogy az ősmundák világában ez a szerepkör a rítusokra hárult. Sorsfordító rítusokra, melyekről ma is azt gondolja az ember, hogy hittartalmuk van. A sorsfordító döntéseket – akár egyéni, akár közösségi, akár nemzeti – nem elég csak mentális szinten, taktikai, pragmatikai lépésekben gondolkodva, spekulálva meghozni. Belső, lelki igény szerint is törvényesíteni, *legitimizálni kell* (kiemelés általam) minden kezdetet. Szerintem ezt a lépést mulasztotta el például Kőmíves Kelemen és román megfelelője, Manole mester. Mindketten átlépték, semmibe vették tudatosan vagy tudatlanságukban (mint valami új kor dölyfös hősei), hogy a nagy munkát a Föld lelkének kibékítésével kell kezdeni, vagyis előbb lelki szinten kell lerendezni az indulást. Mulasz-

6 Ez akár leitmotivumnak is nevezhető visszatérő gondolat Eliade műveiben. Kiemelkedő *A szent és a profán* 1987.

7 Újév, húsvét, karácsony, pünkösd stb.

tásukért drága árat fizettek.⁸ Ezt a paktumot tudta még a 20. század szántó-vetője is, aki a szántást keresztvetéssel kezdte.

Ha túl akarunk lépni a pusztá szervezés, a technológiai kivitelezés, a propaganda szintjén (egyelőre) megrekedt ünnepen (ami sajnos ma még jellemző), ha nem akarjuk idejekorán elkoptatni, lejáratni azt, akkor ismernünk kell(ene) az amúgy bölcs kezdeményezés erkölcsi vagy tudatunk mélyén hordott lelki titkát, rejtélyét. Már maga az ünnep szavunk figyelmeztet erre, hiszen minden ünnep, ha belegondolunk, egy-egy visszatérés a kezdetekhez. Ha tudjuk ünnepeink, kultúránk kezdeteit, gyökereit, akkor összetartó erejének biztosabb távlata lesz. Ez a távlat egyenes arányban lesz a megismerés relatív mélységével. Relatívnak nevezem a megismerés mélységét, hiszen Thomas Mann is, mintha egy alaphangot ütne le valamely zongora valamely billentyűjén, így kezdi *József és testvérei* c. regényét: „Mélységes mély a múltnak kútja”. Sokszor hisszük (nálunkfele sem ritka jelenség), hogy elértük valaminek a fenekét. Ez hamis illúzió. „Így vannak – idézem újra T. Mann-t – feltételes jellegű kezdetek, melyek bizonyos közösség, néptörzs vagy hitcsalád külön hagyományának őскеzdetét jelentik gyakorlati-térbeli értelemben, úgy, hogy az emlékezet, ha talán tudja is, hogy a kút mélyének evvel még korántsem ért komolyan a fenekére, nemzeti szempontból megnyugodhat, s személyes-történeti megállapodáshoz eljuthat efféle őскеzdet révén” (Mann 1963: 11).

Nos, szerintem abból adódik, abban rejlik a Magyarok Kenyere erkölcsi és szellemi értéke, súlya, ami méltán feljogosít a kisajátításra, hogy hosszú, távoli múltra, őstudásra, szövetségeket kötő rítusokra, szertartásokra emlékeztetik közösségi emlékezetünket, ami minden nép és nemzet óriási belső energiatarlaléka. Szavaimmal azt szeretném elmondani, az emberi sorsforduló szokások – születés, házasság, halál – kutatásainak során gyűjtött analóg példák alapján vallani, hogy a Magyarok Kenyere rítusának igen ősi, európai, még inkább ázsiai mágikus hiedelem a szellemi alapja. Ennek a spirituális lényege pedig az, hogy az együtt elfogyasztott étkek és italok az elfogyasztók között diszkrét lelki és eszmei, lelkiismereti, szellemi, tudati, cselekvési kötődéseket, elkötelezett szövetséget hoznak létre. Szendrey Ákos írja az új házasságról, hogy „Igen elterjedt az a gondolat, hogy két személy együttevése szoros kapcsolatot idéz elő, mivel ugyanaz a táplálékanyag megy át mind a két testbe” (Szendrey 1932: 31). Kagarovra, a leningrádi (ma szentpétervári) egyetem professzorára hivatkozik, aki elsőként rendszerezte főleg a lakodalomhoz, vagyis a párosodáshoz kapcsolódó hiedelmeket, és aki az együttevés rítusát a kopulatív, azaz a befogadó, összekapcsoló rítusok egyik alcsoportjába, a szindazmikus⁹ rítusok közé sorolta, mivel ezek biztosítják a házasság szövetségét és egyetértését (lásd *uo.*). Azt is megjegyzi, hogy „ezen szertartások megfigyelése és pontos leírása a magyar őstörténet kutatása szempontjából fontosabb, mint a lakodalmi versek, rigmusok lejegyzése” (*uo.* 32). Ennek a szemléletnek tudománytörténeti folytonosságára világít rá Hoffer Tamás, amikor a népi kultúra és őstörténet kapcsolatát vizsgálja, és megállapítja olyan törekvésnek a létét, hogy „a népi kulturális örökség egyes összetevőit beilleszték konkrét történeti folyamatokba” (Hoffer 1997: 12). Az együttevés rítusát, amit a csíkszentdomokosi lakodalom esetében is leírtam, de az egész magyar nyelvterületre jellemző, Szendrey Ákos és Szendrey Zsigmond is¹⁰ egyértelműen

8 Értelmezésem teljesen ellentétes az akadémiai értelmezésekkel, melyek szerint a két balladatípusban „építő áldozatról” van szó. Nem, hanem egy súlyos, mához is szóló elvi mulasztásról, ami megbosszulja magát (bővebben Balázs 1999: 79–88).

9 szinadazm < gör. sün = együtt + dasnos = beszolgáltítani, cselekedni. Tehát együtt cselekedni.

10 Szendrey Zsigmond Kagarov rendszertanát lefordította és a magyar népi kultúra rendszerezésére is alkalmazta (lásd 1933: 21–30).

ősi házasságkötési szertartásnak tekinti.¹¹ Ugyanakkor szerintem történeti forrásnak is tekinthető olyan esetekben, helyzetekben, amikor egy közösség, egy nép nagy sorsfordulat, politikailag is nagy választás elé kerül, akár csak a házasságra lépők, és analóg módon a kor szelleme, gyakorlata szerint cselekszik. Azt még fontosnak tartom kiemelni, hogy az étkek, italok elfogyasztásában nagy szerepet játszott és játszik a szándék, a cél, az alkalom, melyeknek alárendelődnek az elfogyasztás eszközei és nem utolsó sorban az elfogyasztás retorikája, verbális kísérete. A sikert viszont a mágikus hit mint szellemi erő, és a rítus szimbólizisa biztosította. Ebben a jelenségben azt tekintem különösnek, hogy a történelmi, társadalmi, szellemi élet kölcsönös rekonstruálása, a történelem szempontjából fontos adatok a népi kultúra általi megerősítését indíthatja el, és fordítva is ez történik. Így gondolkodva juthatunk még mélyebbre a megismerés kútjában. Terjedelem hiányában csak megemlíthetem a vérszerződést, az utolsó vacsorát mint mágikus rítusokat, hiszen az együttevés-ivás mágikus hiedelme képezi eszmei alapjukat, és nagy történelmi fordulatokat, nagy szövetségeket indítanak el.

Szokáskutatói látásom alapján tekintek vissza az örök bűnre, és úgy gondolom, hogy a feladat nagysága és súlya tette szükségessé a keleti kultúrában ismert és gyakorolt vérszerződés megkötését, hogy tartaná össze a hét törzset. Nem túlozok, ha azt mondom, hogy a székelyföldi, csíkszentdomokosi lakodalmak rituális szertartásosságában látom ezt viszont. Pontosabban azt, hogy minden sorsfordulatnak csak akkor van meggyőző és garantált sikere, ha méltósággal és mágikusan ritualizálják.

Szövetség és szerződés szerintem, a már említett Jézus utolsó vacsorája is, ahol a tét szintén nem kisebb, mint egy új vallás megalkotása. Az együttevés, együttivás szövetséget létrehozó ábrázolása a grafikában korán megjelent. A 9. századból fennmaradt rajz egy bipoláris szerződés – Jézus bal felől, az apostolok jobb felől – ábrázolását nyújtja. Az összefogás eszmeiségét tulajdonképpen a hármasság botlábán nyugvó kerek asztalka, a rajta nyugvó kenyerek és boroskehely teremti meg, amit a Megváltó szétoszt tanítványainak az utolsó vacsorán. Úgy gondolom, a szerződés, a szövetség gondolata, a szerződés ügye melletti elkötelezettség eszmeiségét teljességében, témánk szemszögéből, a világhírű flamand festő, Rubens¹² ragadta meg: a közismerten megjelenített hosszú asztal melletti előkelő vendégek horizontális ültetési modellje helyett kisebb asztalt (noha szögletes) ülnek körül az apostolok.¹³

A vérszerződés, a szövetség és mindezek iránti erkölcsi elkötelezettség jogi szubszt rárumának folytonosságát számtalan sorsforduló szokáselemmel is tudnám illusztrálni, melyeket Csíkszentdomokoson gyűjtöttem a 20–21. század mezsgyéjén. A ma is élő lakodalmi lakomára gondolok, amikor és ahol két nemzetség, kétféle rokonság egyesül azért, hogy a társadalom számára új családot alapítson, hitelesen. Eme szövetség fokozatos és több szintű pogány (profán) rítus által valósul meg Csíkszentdomokoson, de egyike-másika a magyarság más körében is. Első rituális megnyilvánulása már az eljegyzés alkalmával kezdődik, a kettőbe vágott alma szertartásával, amikor a kettőbe vágott alma magja is együtt ették meg a jegyesek. Aztán következett a Deus-pálinka¹⁴ és kalács együttes

11 Dömötör Tekla a szokások, rítusok, hiedelmek más csoportosítási kísérleteit is számba veszi (Dömötör 1974: 28–34). A különböző szempontok, funkciók szerinti rendszerezés ellenére valamennyiben jelen van az együttevés, az egyesülés rítusa, hiedelme.

12 Rubens Peter Paul, 1577–1640.

13 A paraszti társadalomban az asztal családi kohéziót létrehozó, fenntartó bútordarab, centrum volt.

14 Rituális áldomásital és -étel (kürtőskalács), amit a menyasszony kivétele alkalmával fogyasztanak a lakodalmi főszereplői és a két násznép.

elfogyasztása a menyasszony kikérése, kivétele alkalmával, ami éjjélkor, a menyasszony bekontyolása után megismétlődik kontylével és kaláccsal (bővebben lásd Balázs 1994: 91–122, 144–146). Az egyházi esküvő után, illetve az új házba való belépésük után nyomban, a ház külön kamrájában, tanúk kizárásával tojásrántottát etettek az új párral, egy tányérból. *Ezelőtt minden pár egy tából evett, a vendégek is, hogy legyenek egyek, a sors minden helyzetében, hogy semmi ne választhassa el őket* (lásd Balázs 1994: 126, 189, 257–260).

Gondolok a keresztelői lakomára is, ahol az egyik legfontosabb társadalmi intézményre, a komaságra¹⁵ fogyasztanak ugyanazon étkekből, italokból. Gondolok a gyászban való együttérzés *sarok kenyér* együttes elfogyasztásában megnyilvánuló szövetségre.

Említhetném a polgári és magas körök visszatérő ünnepi vacsoráit, ebédeit, melyeket egyazon vágy, egy siker reményében fogyasztanak el. Valamennyi esetében az egymáshoz való kötődése a tét, egy magasabb ügy megvalósítása érdekében. Mindeniket azonos cél motivál: az együvé tartozás,¹⁶ az együtt cselekvés.

És egy lényeges közös vonás: valamennyi szerződéses rítusra csak kivételes alkalmakkor, más-más dimenzióban ugyan – a honfoglalástól a házasságon át a keresztelőig stb. – kerül sor, és a kettősség jellemző: 1. a kivitelezés formai (technikai) változatossága, 2. a tartalmi azonosság: szövetségkötés. Mindezek a történések szemléletével szemben és ellenében a magyarság (de nemcsak a magyarság) korai pogány hit- és lelki világának bizonyítékai, a szellemi folytonosság dialektikájának dokumentumai.

VISSZA A MAGYAROK KENYERÉHEZ

A Magyarok Kenyere pedig ma, mint mondám, szimbolikus rítus és rituális szimbólum gyanánt szintén arra hívatott, hogy felélessze, ébren tartsa, összekösse lélekben, gondolatainkban a magyarságtudatot, szövetséget köttessen köztünk a nemzet szétdaraboltsága ellenére, a politikai határok fölött, a közös emlékezés katartikus erejével. Minduntalan Eliade egyik gondolata jut eszembe, mely szerint ha valami végképpen elromlott, vissza kell térni a kezdetekhez. „Az idő művét vissza kell vonni, a teremtést megelőző pirkadatpillanatot kell visszanyerni, ami emberi síkon azt jelenti, hogy vissza kell térni a létezés tiszta lapjához..., ahol még semmi sem mocskolódott be, semmi sem romlott el” (Eliade 1987: 185).

A válogatott példák összevetése után arra a záró gondolatra jutok, hogy a Magyarok Kenyere a magyarság határok fölötti egyesítése eszmeiségének a mítosza. Újkori Szövetségi Szerződés, együvé tartozásunk, önazonosságunk olyan rituális nyilatkozata, amit most már nem a választottak, nem a vezérek, hanem a magyar nép egésze vállal fel, nem a véráldozat, vérszerződés, véreskü rítusával, hanem nemzeti és egyetemes kultúránk legősibb eledelének, a kenyérnek közös és rituális elfogyasztása által, amibe mélyen, évszázadok sora óta bele van sütvé/kódolva összetartozásunk bűzája, lisztje, kovásza és sója, lelkeségünk, eszmeiségünk minden fűszere, kelesztője. Eme őstudás új tartalommal, nemes szándékkal is gazdagodott századunkban. Ilyen kelesztőnek, ízesítőnek tekintem azt a kezdeményezést, mellyel Bőjte atya árvái (ahogyan a köznyelvben nevezik

15 A komaság általában fontosabb társadalmi intézmény, mint a rokonság (lásd Balázs 1999: 346–381).

16 Ez a hangulat és tudatállapot jellemzi, ösztönzi a vendiák-, illetve a Székelyföldön meghonosodott kortárstalálkozók bankettjeit is.

őket) a Magyarok Kenyere által, rituálisan, a nemzet árváivá lépnek elő, a nemzet pedig így közli és tudatosítja tagjaiban, hogy árváiról gondoskodik, megalapozva ezzel számukra is az összetartozás érzését, a létbiztonság nyugalmát.

A Magyarok Kenyere évente megismételt mítikus-mágikus rítusa egy hatalmas tér és idő fölötti lelki és szellemi ív: az első, vérrel kötött egyesítő szerződés korunk szétdarabolt magyarsága kenyérrel kötött remény-szerződése között. A Magyarok Kenyere nem patikában vásárolható pirula, nem alacsonyrendű bódító ital, hanem a mi mindennapi kenyérünkhöz mérhető nemzeti létérzés és léttudat kovásza. Nem más *törzsekkel*, népekkel kell ma így módon szerződést kötnünk, hanem saját magunkkal: a Kárpát-medencében politikai határokkal mesterségesen elválasztott magyar a magyarral.

Összegezés helyett, gyanánt: a Magyarok Kenyere mint szimbolikus rítus és rituális szimbólum nagyon messziről, bűvópatak gyanánt jövő őstudásunk, műveltségünk, szellemiségünk folytonosságának 21. századi bizonyossága. Ezt kíséri és erősíti a magyarok, de más népek búzakultusza (lásd Balázs 2005). Hát ezért más az augusztus 20-ra, Szent István napjára sült Magyarok Kenyere.

SZAKIRODALOM

BALÁZS Lajos

1999 A nyugtalan lelkiismeret balladáái. *Korunk* X. (5) 79–88.

2005 Jézus képe a búzaszemen. Keresztény búzakultusz-maradvány Csíkszentdomokoson. In: Zsigmond Győző (szerk.): *Növények a folklórban*. Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, Bukarest, 205–218.

ELIADE, Mircea

1987 *A szent és a profán*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

1998 *Az örök visszatérés mítosza, avagy a mindenség és a történelem*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

1999 *Misztikus születések*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

HOPPÁL Bulcsú K.

2013 Magyar eredetfilozófia. *Kapu. Az értelmiség magyar folyóirata* XXVI. (10) 15–18.

SZENDREY Ákos

1932 Az új pár együttevésének jelentősége a házasságban. *Ethnographia* XLIII. (1) 31–32.

SZENDREY Zsigmond

1933 A magyar népszokások osztályozása. *Ethnographia* XLIV. (1–2) 21–30.

PÂINEA NAȚIUNII, PÂINEA MAGHIARILOR. PÂINEA POATE SĂ FIE UN SIMBOL RITUAL AL UNITĂȚII NAȚIONALE?

Lucrarea propune să studieze substratul spiritual și psihic al cultului pâinii la maghiari, legat de inițiativa recentă, din 2011, de a declanșa un ritual național amplu cu destinația de a reaprinde prin intermediul unui consum național de pâine în conștiința maghiarilor, sentimentul unității

naționale. Ritul este prilejuit de 20 august, ziua regelui Sfântu Ștefan, întemeietorul Statului Ungar. Realizarea ritului presupune trimiterea din toate părțile Bazinului Carpatic locuite de maghiari a unei cantități de grâu din recolta anului curent, la o moară sau la mori desemnate de organizatori, coacerea pâinii gigant al națiunii, facerea pâinilor de ordinul miilor, distribuirea acestora la nevoiași, respectiv vânzarea lor, iar veniturile să fie împărțite printre orfani și săraci. Autorul studiului consideră că substratul spiritual al ritului ar fi un rit magic, respectiv o credință magică, după care consumul comun al unor mâncăruri este în stare să realizeze legături tainice între consumatori.

THE BREAD OF THE NATION, THE BREAD OF THE HUNGARIANS. CAN THE BREAD BE THE RITUAL SYMBOL OF NATIONAL CONNECTION?

The study analyzes the conceptual and spiritual content of the ancient bread-cult of the Hungarians, related to the widespread national rite initiated in 2011, which aims to revive – with the help of and on the feast of the bread and of King Saint Stephen of Hungary – the sense of national connection in the minds of the Hungarians in the Carpathian Basin. The essence of this custom and of this rite is that today's Hungary and those parts of the nation which now belong to other countries should send some of their new corn into an assigned mill, where it is ground together. This flour is then baked into the country's bread, a lot of bread, which is distributed as a present or sold, and the income is used to support orphans and the poor. This research goes into the spiritual substratum of this new rite and hopes to find it in the ancient magic belief that the foods and drinks consumed together create spiritual bonds among their consumers.

KÉPEK

1. *Utolsó vacsora*. Elefántcsont könyvfedél részlete, 850 körül (Berlini Állami Múzeum)

2. Rubens: *Utolsó vacsora*

3–4. Deusz-pálinka és kalács – mint rituális éték és ital
elfogyasztása az új pár és a két násznép által
(Sipos Szabolcs és Balázs Lajos felvételei)

5. A temetésen résztvevők számára megterített sarok kenyeres, alamizsnás asztalok (Balázs Lajos felvétele)